

Partusbegeleiding en -assistentie

1. Introductie

Kraamzorgorganisaties bieden partusassistentie bij zwangere vrouwen, uit een laag-risicopopulatie, die in de eerste lijn thuis of een verplaatste thuissituatie willen bevallen.

In het rapport "Een Goed Begin" van de Stuurgroep Zwangerschap en Geboorte (december 2009) wordt geadviseerd dat iedere barendende continu begeleid moet worden voor een optimale ondersteuning bij de baring. Vanaf het begin van de bevalling is de barendende niet meer alleen en krijgt één op één begeleiding. Zij wordt, vanaf het moment dat de barendende dat aangeeft, begeleid door een verloskundige en/of een kraamverzorgende. De kraamverzorgende is beschikbaar om de barendende (en haar partner) in alle fases van de baring te begeleiden. Minimaal is zij aanwezig gedurende de laatste fase van de ontsluiting, de fase van uitdrijving, het nageboortetijdperk en tot tenminste 2 uur na de geboorte van de placenta. De kraamverzorgende biedt de noodzakelijke begeleiding en ondersteuning aan de barendende. De aanwezigheid van de kraamverzorgende zorgt voor voldoende rust om de verloskundige te assisteren tijdens geboorte van het kind en de placenta. Na de partus geeft de kraamverzorgende de noodzakelijke zorg en begeleiding aan de kraamvrouw en verzorgt en controleert de pasgeborene.

2. Doel & resultaat

- De barendende en haar partner emotioneel, praktisch en fysiek begeleiden en ondersteunen in de ontsluitingsfase, tijdens de baring en in de periode kort na de bevalling.
- De wensen uit het geboortepan zijn nagekomen-zo ver als medisch mogelijk is;
- Kraamvrouw en pasgeborene zijn na de geboorte verzorgd, geobserveerd en gecontroleerd .
- De verloskundige is geassisteerd in haar werkzaamheden om de bevalling goed te begeleiden.

3. Doelgroep/toepassingsgebied

Vrouwen die thuis of in een verplaatste thuissituatie, zoals een beval – of geboortecentrum, willen bevallen.

4. Verantwoordelijkheden

De kraamverzorgende:

Partusassistentie	Vastgesteld d.d.: 01-04-2021
Documenteigenaar: KCKZ	Evaluatie d.d.: 01-04-2022
Versie: 5.1	Pagina 1 van 10

- biedt continue begeleiding in de vroege fase van de bevalling en begeleiding bij de bevalling, zowel in de thuissituatie als in een geboortecentrum;
- coacht, begeleidt en observeert vanaf het begin van de bevalling;
- observeert, signaleert en rapporteert aan de verloskundige over de gezondheid van barende tijdens de ontsluitingsfase;
- onderneemt actie en anticipeert op risicovolle situaties;
- is bekend met de geldende protocollen en weet instructies uit te voeren tijdens acute situaties;
- begeleidt de zorgvrager en naastbetrokkenen, bijvoorbeeld door hen gerust te stellen en te begeleiden bij het opvangen van de weeën;
- assisteert de verloskundige tijdens de bevalling.

5. Benodigheden

- geboorteplan
- zorgdossier
- materialen partusassistentie (zie handelingen partusassistentie)

6. Werkwijze

Taken kraamverzorgende

1. De oproep voor de partus

- Noteer de volgende informatie over het gezin waar de bevalling plaatsvindt:
 - naam, adres, woonplaats en telefoongegevens en eventueel een routebeschrijving;
 - naam van de verloskundige;
 - stand van zaken ten aanzien van de partus
 - het hoeveelste kind wordt geboren
 - eventuele bijzonderheden ten aanzien van de zwangerschap;
 - eventuele bijzonderheden ten aanzien van het gezin.

2. Aankomst in het gezin

- Maak kennis met de aanstaande ouders en eventueel met de verloskundige;
- Stel je op de hoogte van de situatie:
 - hoe vaak komen de weeën?
 - hoeveel centimeter ontsluiting is er gemeten en wanneer?
 - (wanneer) zijn de vliezen gebroken?
 - is de indaling van de baby bekend?;
 - het hoeveelste kind er geboren wordt;
 - verloop vorige partus indien van belang;
 - wanneer heeft de barende voor het laatst geplast?
 - ligging baby (rug) i.v.m. ondersteuningsadviezen.

Partusassistentie	Vastgesteld d.d.: 01-04-2021
Documenteigenaar: KCKZ	Evaluatie d.d.: 01-04-2022
Versie: 5.1	Pagina 2 van 10

- Als de verloskundige niet aanwezig is: Wat waren de bevindingen en instructies; Wanneer komt zij/hij terug?
- Neem contact op met de verloskundige bij ontbrekende informatie:
 - spreek af met de verloskundige wanneer zij terugkomt bij het gezin;
 - overige belinstructies.
- Bestudeer en observeer:
 - het geboorteplan (indien aanwezig);
 - de vordering partus;
 - verloop i.v.m. draagkracht.

3. Voorbereiding:

Pas je werkzaamheden aan, aan de situatie. Wat is op dat moment nodig! Doe alles in rust en zoveel mogelijk in gedimd licht en met zacht stemgeluid.

- Doe sieraden af en was je handen.
- Leg handschoenen en plastic overschoort klaar.
- Controleer de kraamkamer (zie handeling A Klaarmaken kraamkamer en materialen klaarzetten voor de partus).
- Controleer de babykamer (zie handeling D voorbereiding pasgeborene).
- Leg de materialen klaar voor de partus (zie handeling A Klaarmaken kraamkamer en materialen klaarzetten voor de partus).
- Leg desgewenst de spullen van de verloskundige klaar (zie bijlage 1).
- Weet waar de verlostas staat, inclusief het zuurstof en eventuele hulpmiddelen ten behoeve van de baring.
- Controleer of de klok op de juiste tijd staat.

4. Coaching van de barende

- Creëer een veilige warme omgeving en draag zorg voor privacy.
- Schat goed in waar de behoefte van de barende ligt en bespreek dit. Sommige vrouwen willen echt in zichzelf keren en andere hebben meer behoefte aan begeleiding.
- Moedig waar nodig de barende aan.
- Geef ondersteuning bij het opvangen van de baringsweeën (bad, douche, warmwaterzak/kruik).
- Geef eventuele adviezen, ook aan de partner waardoor de barende beter kan omgaan met de pijn, zoals ontspanning- en ademhalingsoefeningen, massages (rug massage bij rugweeën, alleen tijdens de wee!) en verschillende baringshoudingen.
- Draag zorg voor een optimale communicatie en het maken van duidelijke afspraken met de verloskundige.
- Voorzie in wat te eten en/of te drinken.

Partusassistentie	Vastgesteld d.d.: 01-04-2021
Documenteigenaar: KCKZ	Evaluatie d.d.: 01-04-2022
Versie: 5.1	Pagina 3 van 10

5. Ondersteuning bij de ontsluitingsfase

Als je afwacht in de kamer bij de barende: Doe dit op oogniveau. Straal rust, zorg en gastvrijheid uit, maar vraag geen aandacht door je aanwezigheid/houding. Stem af met de partner en de verloskundige van de barende over een eventuele taakverdeling.

In de ontsluitingsfase kun je, als de barende mobiel is en de partner bij haar is, rustig de voorbereidingen treffen. Voor de barende zijn kleine dingen van belang:

- geef een handdoek aan als ze uit bad komt;
- help eventueel met afdrogen;
- geef een verband aan na toiletgebruik;
- geef een bemoediging;
- verstoor een goed verlopend baringsproces niet d.m.v. praten of te veel handelen;
- maak zo nodig zorgen bespreekbaar en geef informatie;
- stimuleer (zo nodig/indien gewenst) de partner om actief deel te nemen aan de ondersteuning;
- beïnvloed pijnbeleving door uitleg te geven en door het wegnemen van storende omgevingsfactoren;
- geef praktische ondersteuning en adviezen over omgaan met pijn
- daar waar mogelijk betrek de partner;
- geef aandacht aan de verandering van houding en stimuleer dit; weet de voordelen van verschillende houdingen;
- stimuleer zo nodig baden of douchen ter ontspanning of voor pijnvermindering;
- geef massage of tegendruk in geval van rug en/of beenweeën;
- gebruik eventueel een oefen/skippybal bij de opvang van de weeën.

Als de ontsluiting bijna volledig is, ongeveer 9 cm, is de barende soms onrustig. De volgende kenmerken kunnen ook daarbij aangeven dat de uitdrijvingsperiode nadert:

- meer bloederig slijm;
- misselijkheid/braken;
- het openstaan van de kringspier;
- onbedwingbare persdrang;
- welvend perineum.

De verloskundige wordt gebeld bij:

- persdrang;
- heftige drang/onzekerheid;
- vruchtwaterverlies, observeer de kleur van het vruchtwater en geef dit door aan de verloskundige;
- helder bloedverlies zonder slijm;
- op verzoek van de barende of haar partner.

6. Assistentie van de verloskundige bij de partus

- Assisteer bij inwendig onderzoek (toucher). De verloskundige heeft soms bij dit toucher een celstofonderlegger, watten en een wattenkom nodig. Zorg dat ze

Partusassistentie	Vastgesteld d.d.: 01-04-2021
Documenteigenaar: KCKZ	Evaluatie d.d.: 01-04-2022
Versie: 5.1	Pagina 4 van 10

erbij kan, zet de afvalemmer klaar en een schoon verbandje c.q. slip als dit nodig is.

- Bied hulp bij het breken van de vliezen. Als de verloskundige kunstmatig met een vliezenbreker de vliezen gaat breken, zorg dan voor een celstofonderlegger of een po, waarin het vruchtwater kan worden opgevangen.
- Sta, bij het doorsnijden van de schedel, klaar met warme hydrofiel luiers om de pasgeborene af te drogen.
- Assisteer bij de geboorte van de placenta, zorg voor voldoende schone celstofonderleggers.
- Assisteer bij het hechten van de perineumwond. Bij het hechten moet een schone celstofonderlegger worden neergelegd. De verloskundige creëert een steriel veld.
- Soms wordt een 'dwarsbed' gemaakt. De kraamvrouw komt met haar billen op de rand van het bed te liggen, zodat de verloskundige er goed bij kan. Blijf in de buurt van de verloskundige als ze aan het hechten is om eventueel wat aan te kunnen geven. De verloskundige heeft nodig:
 - goed licht, bijvoorbeeld een staande lamp of een andere lamp waarmee je bij schijnt;
 - een schone plek voor haar hechtset, waar ze gemakkelijk bij kan;
 - steriele gaasjes;
 - hechttampon;
 - steriele handschoenen;
 - extra celstofonderleggers;
 - verdovingsmaterialen;
 - hechtmaterialen.
- Noteer gegevens en tijden van start persen, geboorte baby, injecties, geboorte placenta, bloedverlies en hechtingen in samenspraak met de verloskundige.

Intussen ligt de pasgeborene, afgedroogd, met mutsje op bij de kraamvrouw, toegedekt met droge warme doeken. Draag zorg voor het gouden uur! Huid-op-huid contact moet veilig gebeuren:

- altijd goede voorlichting geven over het herkennen van signalen van de pasgeborene in nood;
- continu toezicht voor de pasgeborene (in buikligging) tijdens HOH contact in de eerste uren na de geboorte;
- altijd zorgen voor een vrije ademweg bij de pasgeborene;
- bij een niet alerte kraamvrouw, door medicijngebruik, moet de pasgeborene op de rug in het eigen bed worden gelegd of bij de partner op de blote buik.

7. Verzorgende taken na de geboorte van de placenta

- Geef de kraamvrouw een schoon kraamverband en een schone celstofonderlegger en geef haar met haar partner en pasgeborene privacy. In die tijd kun je spullen opruimen, spullen klaarzetten voor de wasbeurt van de kraamvrouw en de pasgeborene.
- Geef instructie en begeleiding bij zowel borstvoeding als kunstvoeding.
- Bied eten en drinken aan.

Partusassistentie	Vastgesteld d.d.: 01-04-2021
Documenteigenaar: KCKZ	Evaluatie d.d.: 01-04-2022
Versie: 5.1	Pagina 5 van 10

- Was de kraamvrouw op bed of onder begeleiding onder de douche (zie handeling J en K Kraamvrouw assisteren bij douchen en Kraamvrouw wassen op bed en bed verschoneren).
- Verschoon het bed.
- Voer ieder half uur de controles en observaties ten aanzien van kraamvrouw uit. De volgende controles zijn de eerste uren na de bevalling noodzakelijk:
 - bloedverlies
 - pols
 - algemene toestand

De kraamvrouw moet binnen 6 uur post partum hebben geürineerd.

- Voer ieder half uur de controles en observaties ten aanzien van de pasgeborene uit. De volgende controles zijn de eerste uren na de bevalling noodzakelijk:
 - kleur
 - ademhaling
 - tonus
 - temperatuur
 - spugen
 - navelstrengstompje op nabloeden controleren
 - urineren/defeceren
 - algehele conditie
- Voer huishoudelijke verzorgende taken uit:
 - ruim al het gebruikte materiaal op en maak dit schoon;
 - ruim de kraamkamer op;
 - ruim de badkamer op;
 - spoel de bloedwas koud in de wasmachine op het spoelprogramma. Grote stolsels boven het toilet uit de was schudden; als het om weinig wasgoed gaat in koud water zetten met zout;
 - verpak afval, zoals placenta, verband, luiers, handschoenen en met bloed of andere met lichaamsvloeistoffen verontreinigd materiaal in een stevige plastic zak met een tweede plastic zak eromheen. Deze kan bij het restafval/huisvuil worden meegenomen door de vuilnisdienst;
 - verzorg een licht verteerbare maaltijd voor de kraamvrouw en partner als ze daar behoefte aan hebben.

8. Afronding van de zorg

- Geef instructie en voorlichting aan de kraamvrouw:
 - wat aan bloedverlies normaal is (2 kraamverbanden per 3 uur), bij 2 volle kraamverbanden, in een half uur, de verloskundige bellen;
 - mogelijkheid tot verliezen van stolsels;

Partusassistentie	Vastgesteld d.d.: 01-04-2021
Documenteigenaar: KCKZ	Evaluatie d.d.: 01-04-2022
Versie: 5.1	Pagina 6 van 10

- adviseren voor iedere voeding te gaan plassen en nadien te spoelen;
- over naweeën;
- belang van voldoende rust.
- Neem de temperatuur van de pasgeborene op en controleer het navelstompje.
- Geef instructie en voorlichting ten aanzien van de pasgeborene:
 - voor de verzorging handen wassen;
 - kruiken verwisselen/hoe in bed te leggen;
 - temperaturen pasgeborene en wat te doen bij te hoge of lage temperatuur;
 - rugligging pasgeborene;
 - wat hongersignalen zijn, hoe aan te leggen of klaarmaken van voeding;
 - hoeveelheid en/of hoe vaak te voeden;
 - wat te verwachten aan plas en poepluiers (meconium);
 - noteren plassen/ontlasting en voeding;
 - wat te doen als de pasgeborene huilt;
 - wat te doen als de pasgeborene misselijk is.
- Geef het telefoonnummer van de verloskundige.
- Herindiceer in overleg met de verloskundige en het gezin de kraamzorguren.
- Geef eventueel de gegevens van de partus door aan de kraamzorgorganisatie.
- Vertrek pas uit het gezin als de controles normaal zijn, de kraamvrouw geürineerd heeft of na overleg met de verloskundige.

9. Opname in het ziekenhuis

- Volg de instructies van de verloskundige goed op indien de barende/kraamvrouw tijdens of na de bevalling wordt opgenomen.
- Zorg dat de tas met toiletpullen, nachtkleding, ondergoed, badjas, pantoffels of slippers, fototoestel, telefoon, portemonnee en verzekeringsformulieren meegaan naar het ziekenhuis (zie Handeling 26 Inpakken en klaarzetten van tas bij ziekenhuisopname).
- Laat het huis opgeruimd achter na vertrek barende/kraamvrouw in overleg met het gezin en de kraamzorgorganisatie.
- Ruim de kraamkamer op en verschoon het bed.
- Spoel de bloedwas in de wasmachine.
- Maak bij vertrek een briefje om te vertellen hoe je het huis verlaat en wat je bijvoorbeeld met de was gedaan hebt.

7. Verslaglegging

De kraamverzorgende observeert, signaleert en rapporteert over de gezondheid van barende/kraamvrouw en pasgeborene gedurende haar aanwezigheid in het gezin bij de partusassistentie en noteert dit in een partusverslag in het zorgdossier.

Partusassistentie	Vastgesteld d.d.: 01-04-2021
Documenteigenaar: KCKZ	Evaluatie d.d.: 01-04-2022
Versie: 5.1	Pagina 7 van 10

8. Bijlagen en/of referenties

- Een goed begin. Veilige zorg rond zwangerschap en geboorte. Advies stuurgroep zwangerschap en geboorte. (2009)
- Zorgprotocol Hygiënisch werken (KCKZ)
- Zorgprotocol Observatie kraamvrouw (KCKZ)
- Zorgprotocol Observatie en controle van de pasgeborene (KCKZ)
- Zorgprotocol Partusassistentie in acute verloskundige situaties (KCKZ)
- Zorgprotocol Toepassing Landelijk Indicatie Protocol (KCKZ)

Partusassistentie	Vastgesteld d.d.: 01-04-2021
Documenteigenaar: KCKZ	Evaluatie d.d.: 01-04-2022
Versie: 5.1	Pagina 8 van 10

Bijlage 1 Materialen partus

Klaarzetten materialen:

- steriele gaasjes
- celstofonderleggers
- kraamverband (zonder plastic)
- netbroekje
- toiletpapier of keukenrol
- alcohol 70%
- 6 schone gestreken hydrofiele luiers
- watten
- handschoenen en plastic schort
- spoelkom en bekken
- kom water met watten (als verloskundige dit wenst)
- evt. spiegel
- weegschaal
- schone po in plastic of sloop onder bed
- 2 emmers, 1 met vuilniszak erin voor de afval en 1 voor wasgoed
- zaklamp of mobiele telefoon met zaklamp
- schone handdoek en zeep in de badkamer klaarleggen

Klaarzetten materialen verloskundige:

- steriele handschoenen
- steriele gaasjes
- partusset:
 - 2 kochers
 - episiotomieschaar
 - navelstrengschaar
- navelklem
- slijmzuiger eventueel
- hechtset met hechtmateriaal
- verdoovingsmaterialen en syntocinon
- doptone

Klaarleggen voor de pasgeborene:

- hemdje/rompertje
- kleding
- sokjes
- 2 mutsjes
- 3 hydrofiel luiers
- (papieren) luier
- badcape/omslagdoek
- thermometer
- 2 kruiken

Partusassistentie	Vastgesteld d.d.: 01-04-2021
Documenteigenaar: KCKZ	Evaluatie d.d.: 01-04-2022
Versie: 5.1	Pagina 9 van 10

Bijlage 2

De meest voorkomende afkortingen in de verloskunde.

Afkorting	Betekenis
G1P0	Gravida (1: eerste keer zwanger) Para (0: nul keer bevallen)
VT	Vaginaal toucher, inwendig onderzoek
POVIAS	Verkregen informatie bij VT
P	Portio; mate van verstrijken
O	Ontsluiting: mate van ontsluiting Ø
V	Vliezen: wel of niet gebroken vliezen
I	Indaling: mate van indaling; vlakken van Hodge
A	Aard voorliggend deel: bv caput is hoofd
S	Stand voorliggend deel
CT	Harttonen luisteren
H(odge)1	Begin van indalen: de bekkeningang
H(ogde)2	Hoofdje verder gezakt, de bekkenwijdte
H(ogde)3	Hoofdje heeft de bekkenuitgang bereikt
H(ogde)4	Hoofdje staat op de bekkenbodem
EDA	Epiduraal anesthesie
CTG	Cardiotocogram: hartfilmpje van de baby
M.I.	Medische indicatie
O.K.	Operatiekamer
MHV	Meconiumhoudend vruchtwater
NVO	Niet vorderende ontsluiting
NVU	Niet vorderende uitdrijving
Aav	Achterhoofd voor / kijkt naar beneden
Aaa	Achterhoofd achter / sterrenkijker
Kruin	Kin zit niet goed op de borst
V.E.	Vacuümextractie
S.C.	Sectio Caesarea, keizersnede
Rupt.	Ruptuur (ingescheurd)
Epi.	Episiotomie (ingeknipt)
A.S.	Apgarscore (beoordeling conditie pasgeborene)
M.P.V.	Manuele placenta verwijdering
N.H.	Navelhoogte; uterusstand
R.R.	Bloeddruk (Riva-Rocci; uitvinder bloeddrukmeter)
Hb	Haemoglobine (ijzer) gehalte in het bloed
T.B.V.	Totale bloedverlies
AC	anticonceptie
IUD	Intrauterine device : spiraaltje
IUVD	Intrauterine vruchtdood